

«Fuita», «fuga» i «fugida»

LLUÍS MARQUET

Tenim en català aquests tres mots *fuita*, *fuga* i *fugida*, prou semblants però no pas sinònims com poden fer creure els nostres diccionaris. Ho exposarem tot seguit.

Comencem dient que *fuita* és un mot antic i viu encara en diversos parlars. A Mallorca s'usa sempre en lloc de *fugida*, com també el participi *fuit -a*. *Fugida* és el terme corrent general, derivat normal del verb *fugir*. *Fuga* és un llatanisme, usual en el camp musical, però no creiem de cap manera que sigui un mot popular.

Mirem ara què diuen els nostres diccionaris. El Fabra dóna *fugida* com a terme preferent, que defineix com a 'acció de fugir', mentre que *fuita* remet a *fugida*. Quant a *fuga*, en una primera accepció remet a *fuita*, *fugida*, i en una segona, el defineix com a terme musical especialitzat. Pel que fa als verbs corresponents, tenim *fugir*, mentre que no hi ha el verb *fugar*, per la qual cosa és evident que *fuga* no pot ésser cap derivat d'un verb inexistent; podria tractar-se, però, d'un llatanisme.

El DCVB aporta alguna informació més. Dóna clara preferència per *fugida* i *fuita*, mentre que no aporta cap documentació antiga de *fuga* com a sinònim d'aquests. Sí que recull, a més de *fugir*, la forma *fugar* com a verb antic amb el significat de 'fer fugir' (no 'fugir') però no diu res de la forma pronominal *fugar-se* ('escapar-se, fugir'), que cal considerar un castellanisme flagrant.

Més informació es troba en el Coromines, tot i que fa afirmacions que no semblen prou exactes. Diu que el participi *fuit* i el substantiu femení *fuita* foren generals primitivament i aquest darrer encara es manté fortament. Quant al verb, després de fer constar la forma antiga *fúger*, tan corrent com *fugir*, afirma «altrament la llengua comuna, almenys en la Renaixença, ha generalitzat la forma *fugir* per tot arreu». D'altra banda, afirma que *fuita* «era el mot de la vella llengua des dels orígens», però més endavant diu: «En la llengua moderna, en canvi *fuita* és un mot antiquat des del Ter cap al Sud, mentre que resta ple de vida a les comarques del Nordest i a les Illes.» Quant a *fugida*, diu que és una «forma innovada en lloc de *fuita* (caigut en desús en la llengua parlada, quasi pertot)». *Fuga* per *fuita* diu que és un cultisme, pres del llatí *fuga* id. Fa constar també el verb antic *fugar* 'fer fugir', pres del llatí *fugare*. Sorprenentment, es mostra tolerant amb la forma pronominal *fugar-se*: «em sembla excessiu de condemnar-lo (silenciant-lo com fan els nostres diccs.) només perquè s'usa també en castellà.» Com ja hem dit, creiem que aquest darrer és un castellanisme.

Coromines fa referència també a *fugida* i *fuita*, com a termes tècnics, i diu que fóra millor el primer, perquè el segon li sembla un gallicisme propi de lampistes afrancesats! A més, retreu a Fabra que hagués preferit *fuita* a *fugida* en termes tècnics com

fuita de gas i l'acusa de no haver estat gaire encertat. Discrepem d'aquesta afirmació tan contundent; sempre hem sentit a lampistes i gent del ram emprar *fuita* en casos així.

Consultem ara els diccionaris de les llengües afins. El castellà té, com a verbs, *fugarse* i *huir* i, com a substantius corresponents, *fuga* i *huida*. En francès hi ha el verb *fuir* i, com a substantiu normal, *fuite*. *Fugue* hi és, però com a italianisme i per a uns usos molt concrets. L'italià té el verb *fuggire*, però només *fuga* com a únic substantiu per a tots els usos.

En resum: mentre que el castellà vacilla entre *fuga* i *huida*, l'italià només té *fuga* i el francès usa *fuite* en general. Anàlogament en català tenim *fuita/fugida* per a l'ús general i no ens cal cap sinònim més.

Diguem, de tota manera, que *fuga* és el terme universal emprat en el camp musical. De fet, és un italianisme que passà a les altres llengües en el segle XVI (cast./cat. *fuga*, fr./ang. *fugue*). És lògic, doncs, que el català també l'hagi adoptat.

Fora del sentit anterior, el mot *fuga* és poc habitual. En el sentit de *fuita* (acció de fugir) no creiem que sigui gens genuí; sembla més aviat un castellanisme. Hi ha la possibilitat que sigui un mot culte; algun exemple escadusser en el segle XVII sembla indicar que podria ser un llatanisme usat per influència castellana. Però cal reconèixer que el mot popular i normal en català és *fuita* o *fugida*. Per això, l'ús de *fuga* en lloc d'aquests dos sembla poc recomanable i fóra preferible de reservar-lo per al camp musical.

Diguem també que l'ús de *fuita/fugida* aplicat a un flux (líquid, gas, elèctric) segurament és modern (la generalització de les canonades d'aigua és quelcom modern), però aquest terme es va introduir en el llenguatge especialitzat per a evitar el castellanisme *escape*. I si s'ha imposat el mot en la forma *fuita*, més val deixar-ho així. D'acord que pot semblar una solució moderna calcada del francès (*fuite*), però aprofita un mot català genuí (*fuita*). També és possible de dir-ne *fugida*, preferible sempre a *fuga*.

I finament hi ha el terme de dibuix *punt de fuga*, fixat així en la GEC. Doncs bé, creiem que fóra preferible també aquí parlar de *fuita* o *fugida*, en lloc de *fuga*. ♦

